

Delo defektologa na OŠ Dragotina Ketteja

Nataša Jakše, prof. defektologije, OŠ Dragotina Ketteja

Za izvedbo kakovostnega učnega procesa za učence s posebnimi potrebami je pomemben ustrezno usposobljen učitelj. Defektolog je oseba, ki mu strategije domačih in alternativnih pedagogik niso tuje. Prav tako je razmišljujoč posameznik, ki stalno stremi k izboljšanju dela s posameznim otrokom, pa čeprav uvede čisto svojo lastno in unikatno strategijo. Otroci s posebnimi potrebami za učinkovito učenje in uspešno vključitev v proces osnovnošolskega izobraževanja potrebujejo ustrezne didaktične pripomočke in prilagojeno opremo. Vse naštetu izvajamo pri pouku tudi na OŠ Dragotina Ketteja iz Novega mesta. Naj vam predstavim nekatere značilnosti naše šole, otrok ter delo, ki ga kot defektologinja opravljam na 2. stopnji posebnega programa preje omenjene šole.

Raznolikost dela defektologa, s poudarkom na poučevanju v posebnem programu vzgoje in izobraževanja (PPVI) na OŠ Dragotina Ketteja iz Novega mesta

Ustanoviteljica javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda Osnovna šola Dragotina Ketteja je Mestna občina Novo mesto. Šola je namenjena izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju ter izvaja:

- prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom (NIS),
- posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVI),
- izvajanje dodatne strokovne pomoči v izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo na rednih OŠ (DSP).

Na omenjeni osnovni šoli poučujem že 26 let. Svojo profesionalno pot sem pričela z delom v internatu kot vzgojiteljica. Delo sem opravljala pet let, zatem pa pot nadaljevala s poučevanjem v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom. V okviru razširjenega programa sem bila tudi učiteljica v podaljšanem bivanju. Nato sem sledila novemu delovnemu izzivu, poučevanju v posebnem programu vzgoje in izobraževanja in to počnem še danes. Zakaj izzivu?

Poučevanje in obravnava otrok s posebnimi potrebami je psihično in intelektualno naporno delo, ki od defektologa zahteva velik razpon različnih znanj, poznavanja vsebin, metod in oblik dela, zmožnost sodelovanja in komuniciranja ter razumevanja in empatije do oseb s posebnimi potrebami, njihovih svojcev in drugih, ki vstopajo v vzgojno-izobraževalni sistem. Zaradi raznolikosti in širokega področja dela, ki ga defektolog opravlja, se lahko pojavlja vprašanje, ali je biti defektolog poklic ali poslanstvo in način življenja. Poklic defektologa ni le poznavanje teoretičnih znanj, ki jih pridobiš kot študent, ampak poseg v realno življenje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, spoznavanje njihovega načina življenja in nudenje nesebične pomoči.

Kdo so otroci s posebnimi potrebami?

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-I) opredeljuje naslednje kategorije otrok s posebnimi potrebami: a) otroci z motnjami v duševnem razvoju, b) slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, c) gluhi in naglušni otroci, d) otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, e) gibalno ovirani otroci, f) dolgotrajno bolni otroci, g) otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, h) otroci z avtističnimi motnjami, i) otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Učenci na OŠPP imajo drugačen predmetnik, primeren njihovi sposobnosti, ki ga zmorejo in pri katerem so uspešni. Defektologi poučujejo večino predmetov na šoli s prilagojenim programom.

Druga stopnja posebnega programa vzgoje in izobraževanja na OŠ Dragotina Ketteja v Novem mestu, moje defektološko delo

V 2. stopnjo na OŠ Dragotina Ketteja iz Novega mesta je vključenih 7 učencev. Omenjeno skupino obiskujejo učenci z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, Romski učenci, gibalno ovirani ter dolgotrajno bolni. Otroci imajo posamezne sposobnosti različno razvite. Ker je skupina učencev zelo heterogena glede na njihove primanjkljaje, motnje ter ovire, mora biti učenje raznoliko, spremenjeno, prilagojeno in zanimivo. To pa lahko dosežem s pomočjo diferenciacije in individualizacije. Gre za povezovanje ciljev učnega načrta z različnimi interesi in zmožnostmi učenca. Zato je pomembno, da poznam vse učence v razredu in prilagodim pouk, kjer je to mogoče. Pri delu vključujem večsenzorno učenje ob upoštevanju individualnih potreb posameznika, upoštevajoč njihova močna področja. Prilagam pa seveda dejavnosti, vsebine, metode in oblike dela ter didaktične postopke (pripomočke in pomagala za učenje, strategije učenja in prilagoditve didaktičnega materiala).

Delo z romskimi učenci

Za otroke, ki so v primerjavi s svojimi vrstniki subjektivno ali objektivno izrazito drugačni, kot so otroci iz manjšinskih skupin ali otroci, ki ne znajo jezika, je značilno, da se pogosteje srečujejo s šolsko neuspešnostjo. Kot že večkrat omenjeno je glavni problem romskih učencev njihova neuspešnost. Osebo lahko potrdim, da imajo učenci Romi majhna pričakovanja in se ne čutijo kompetentne pri reševanju različnih nalog in izzivov. Pri njih se je izredno pomembno zavedeti, iz kakšnih pogojev prihajajo, saj se to lahko izrazi v težavah s socializacijo. Poleg tega je dobro upoštevati njihovo večjo potrebo po gibanju in bivanju na prostem. Pojavljajo pa se tudi govorno-jezikovne težave ter težave pri razumevanju in uporabi slovenskega jezika.

Velik poudarek pri svojem delu dajem socialni integraciji, saj so prijateljstva in socialne izkušnje pomembni za prihodnje odnose v odraslosti. Učence povezujem tako, da podpiram delo v dvojicah ali skupini. Velikokrat učenec Rom prevzame podporo vlogo pri »domačih opravilih« v razredu. Gre za pomoč pri pripravi mize pred in po obrokih, pripravo delovnega prostora ter šolskih pripomočkov, iskanje strategij pri posameznih nalogah in izzivih. S tem nudim podporo pozitivne samopodobe, samozavesti in identitete. Poleg tega se mi zdi zelo pomembno, da romskim ter ostalim učencem v skupini jasno nakažemo potek dogajanja po pravilih, saj jim določena struktura daje občutek varnosti. Pri opravilih in nalogah ne varčujem s pohvalo, saj ta motivira za nadaljnje delo.

Tudi sproščanje sodi k pouku. Učenci se sproščajo ob glasbi s plesom, igranjem z manjšo žogo v razredu ter z uporabo različnih didaktičnih iger, ki omogočajo gibanje (na primer: dan/noč). Svežega zraka se

nadihamo na terasi, kjer učenci tudi tečejo in hodijo. Občasno pa odidemo tudi na učni sprehod v bližnjo okolico šole.

Pri jezikovnih in govornih težavah bi želela izpostaviti predvsem pomanjkljiv besedni zaklad, težave z iskanjem ustreznih besed, težje učenje in rabo socialnega jezika. Nemalokrat romskim učencem težave povzroča razumevanje navodil. Zato se trudim, da otroku dam dovolj časa za predelavo jezikovnega sporočila in pripravo odgovora. Natančno ga poslušam in moram priznati, da sem se na tovrsten govor navadila. Ko govorim z otrokom, ga gledam. Uporabljam preproste, znane besede in govorim v kratkih stavkih. Preverim razumevanje otroka. Govorjenje spremljam z gibi rok, mimiko in telesom. Vsebinsko povedanega skoraj vedno podprem s slikami, fotografijami, simboli ali drugim materialom. Izogibam se zaprtim vprašanjem, otroke opogumljam, da odgovorijo z več kot le z eno besedo. Vse je seveda prilagojeno sposobnostim, trenutnemu razpoloženju ter okoliščinam. Pri pridobivanju in utrjevanju so nam v pomoč tudi delovni zvezki za učence Rome, katerih avtorica je gospa Ana Marija Kozlevčar.

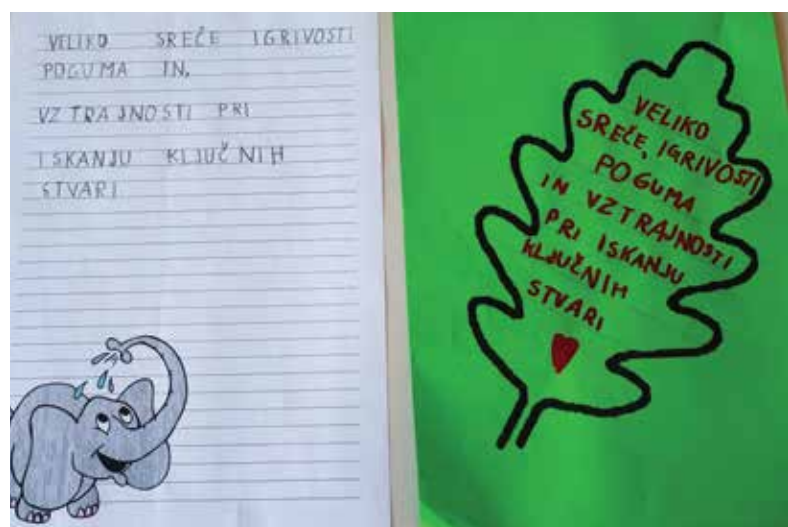
Romska učenca redno prihajata k pouku. Za šolsko delo sta zainteresirana, pri tovrstnem delu se pojavljajo zgoraj omenjene značilnosti, ki jih poskušam reševati z zgoraj navedenimi načini, metodami ter pripomočki. S svojimi značilnostmi, temperamentom in svojevrstnim vključevanjem v razred zelo dobro popestrita dinamiko razreda.

Delo z gibalno oviranimi otroki z motnjami v duševnem razvoju

Gibalno ovirani učenci z motnjami v duševnem razvoju se lahko ob primerni prilagoditvi v okviru svojih zmožnosti vključujejo v vse aktivnosti, ki jih

Uporaba delovnih zvezkov za učence Rome

Zelo lep zapis romskega učenca

Počitek na blazini

predvideva posebni program vzgoje in izobraževanja. V proces vzgoje in izobraževanja smo vključeni tako učitelji defektologi, varuhi kot tudi drugi strokovni delavci šole. Pri delu v razredu spoznam način učenčevega izvajanja posamezne šolske dejavnosti, prilagodim način izvajanja posamezne šolske dejavnosti individualnim učenčevim posebnostim, izberem prilagojeno učno gradivo, omogočim uporabo vizualnih opor (barve, ponazorila), uporabo prilagojenih pripomočkov, prilagodim prostor in pripomočke (uporaba računalnika ali drugih učnih pripomočkov) učenčevim gibalnim posebnostim in omogočim dodatne krajše odmore zaradi telesne utrujenosti. Vse to so zelo pomembne informacije, ki jih pri svojem delu upoštevam. Ker je v razredu ves čas prisotna tudi varuhinja, je izredno pomembno, da je tudi ona seznanjena z vsemi specifikami in načinom dela. Moram priznati, da si dela brez nje ne predstavljam. Predvsem pri previjanju in hranjenju ter negi, saj sta oba otroka, vključena v program, v plenica in nesamostojna pri hranjenju. Sva zelo uigran tim. Ob tem bi želela poudariti tudi to, da je naša ravnateljica, ki je po poklicu tudi sama profesorica defektologije, z ureditvijo šolskih in obšolskih prostorov omogočila dobre pogoje poučevanja in počutja gibalno oviranim učencem na naši šoli: dostop do šole je brez arhitektonskih ovir, šolski prostori so prilagojeni za nemoteno mobilnost učencev, prilagojene so sanitarije, kopalnica in previjalnica s pripomočki za gibalno ovirane sta sodobno opremljeni, zagotovljen je prehod med nadstropji v šoli, prav tako je ustrezen dostop do drugih šolskih prostor, urejen pa je tudi prostor za individualno obravnavo. Zavedam se, da je gibalno oviranim učencem z motnjami v duševnem razvoju treba omogočiti raznotera doživetja, za katera so zaradi primarne motnje prikrajšani.

Delo z IKT tablo

Za gibalno ovirane učence z motnjami v duševnem razvoju v našem razredu poskrbimo tako, da imajo dovolj prostora. V mislih imam prostor za voziček (v našem razredu sta kar dva) ter prilagojen delovni prostor, ki ga omogoča posebna oprema (miza na vozičku, prilagojena risalna miza). Gibalno ovirana učenca, ki sta na vozičku, uporabljata tudi prostor za počitek na blazini. Prostor je dobro osvetljen in ga je možno občasno zatemniti. Ko izvajamo umirjanje ob rehabilitacijski glasbi, vsi učenci počivajo na blazinah v zatemnjenem prostoru. Občasno za masažo rok oz. podplatov uporabljamo mehke plišaste igrače in masažne žogice. V razredu smo prostor prilagodili tako, da je omogočen pristop/dostop odrasle osebe (ali več oseb) k učencem z vseh strani. V učilnici so na voljo terapevtska blazina, klinasta blazina, različne žoge, oz. različni pri-

Uporaba prilagojenega računalnika in tipk

pomočki, ki jih potrebujejo gibalno ovirani učenci z motnjami v duševnem razvoju glede na svoje individualne posebnosti. Sicer uporabljam, prilagam in izbiram še dodatno učno gradivo (čim več konkretno nazornega gradiva primerne velikosti, ki upošteva vsa didaktično metodična načela), pripravim prilagojeno gradivo (tudi v elektronski obliki). Pri delu uporabljamo tudi prilagojen učni pribor, učne liste, prilagojena pisala z različnimi nastavki in različnimi debelinami, plastificiran material, stojala in nedrseče folije, multimedijška sredstva (interaktivna tabla, projektor, zvočniki in predvajalnik CD/DVD).

Gibalno ovirana otroka v razredu nimata razvitega govora. Ni mogoče komunicirati s komunikatorjem niti s komunikacijsko mapo. Eden od njiju komunicira z uporabo JA/NE odgovorov (če pogleda v levo to pomeni JA, če pogleda v desno pa NE). Na opisani način sodeluje tudi ob interaktivni tabli. Z nasmehom se odziva na njemu ljube dražljaje.

Stojka

Delo z dolgotrajno bolnimi učenci

Dolgotrajno bolni učenci imajo zaradi svojih boleznih veliko stisk in strahov, ki jih sami ne morejo rešiti. Zato je pomembno, da jim pri tem pomaga učitelj defektolog in varuh v razredu. Vsekakor morata biti oba seznanjena o boleznih in ustreznem ukrepanju. V našem razredu imamo učenca srčnega bolnika ter otroka z epilepsijo in epileptičnim

sindromom in hudo duševno manjrazvitostjo. Pri prvem je izrednega pomena mirnost okolja ter možnost za počitek. Poleg tega je potrebno veliko motivacije, sploh tiste dni, ko je prisotna utrujenost. Potrebno je tudi veliko pohval in vzpodbud. Prisotne so tudi težave, predvsem s fino motoriko, groba motorika je nekoliko bolje razvita. Pri opravljanju aktivnosti ne uporablja leve roke, na kateri je pincetni prijem zelo slabo razvit. Zato je večkrat dnevno potrebno razvijati fino motoriko prstov, prijeme z levo roko. Prijem pisala je dokaj pravilen. V ta namen uporabljamo debela pisala ter različen manipulativen material. Veliko je tudi vtikanja žebelčkov in lesenih materialov na različne podlage. Uporabljamo tudi različne taktilne podlage. Trudimo se tudi pri hranjenju, kjer usvajamo uporabo vsega pribora. Govor je dokaj dobro razvit.

Pri drugem učencu pa gre za pridružene motnje. Gre predvsem za zelo trdovratno epilepsijo, pri kateri je potrebno pomagati tudi s protiepileptično terapijo, v šoli dodajamo tudi vitaminske komplekse. Je na redni dieti. Ob boleznih so napadi in utrujenost pogostejši. Takrat ali ostane doma ali pa v šoli večino časa prespi. Pozorni moramo biti, da je namestitev za spanje udobna, da v tistem času ni prevelikega hrupa ter prevelikega števila dražljajev. Ves čas smo oprezni tudi pri gibanju po razredu, pri uporabi higienskih prostorov, pri hranjenju, povsod ima spremstvo. Pomoč pri opazovanju vedno ponudijo tudi sošolci. Komunikacija ni prisotna. Smiselno pove le 4 do 5 besed. Ima tudi pomoč logopedinje. Znanja razvijamo v sklopu razvijanja samostojnosti ter skrbi za sebe. Upoštevati je potrebno, da je zaradi bolezni oz. načinov zdravljenja dolgotrajno bolan otrok pogosto odsoten, zato je potrebno te odsotnosti upoštevati pri celovitem ritmu učno-vzgojnega dela. V razredu se močno trudimo, da ustvarjamo čim boljše klimo in s pripomočki ter razporeditvijo le-teh omogočamo tako delovno kot tudi sprostitveno okolje, ki je prijazno do teh otrok. Mislim, da nam to dobro uspeva.

Zaključek

Vsi otroci, tudi otroci s posebnimi potrebami, potrebujejo za zdrav razvoj najprej vključenost v toplo družinsko okolje, kasneje pa tudi vključenost v širše socialno okolje, katerega zelo pomemben del sta vrtec in šola. Seveda so pri otrocih s posebnimi potrebami njihove prilagoditvene zmožnosti v večji ali manjši meri zmanjšane, zato se v enakih pogojih v primerjavi z otroki brez posebnosti v razvoju kljub svojim številnim potencialom težje znajdejo in so na prvi pogled manj uspešni. Zaradi tega je njihovo usposabljanje sestavljen, celovit in dolgotrajen proces, ki se izvaja na osnovi povezav različnih znanstvenih in strokovnih spoznanj, ki se združujejo preko svojih postopkov, metod in

oblik v doseganje skupnih ciljev na področju neposrednega dela z otroci, njihovimi družinami in širšim družbenim okoljem. Menim, da na naši šoli OŠ Dragotina Ketteja iz Novega mesta združujemo vse zapisano, delujemo interdisciplinarno in uspešno dosegamo zastavljene cilje ter naše poslanstvo.

Svoje delo opravljam strokovno, rada in z veseljem. Glede na delo v moji skupini ter specifične učencev pa pogrešam znanja iz fizioterapije in delovne terapije. V zadnjem času je na posebnem programu vzgoje in izobraževanja vse več otrok s težjimi in kombiniranimi motnjami. Nivo motenj in pomanjkljavev se zelo spreminja in s tem tudi delo defektologa. Moj kratkoročni cilj je, da se dodatno izobrazim tudi na omenjenih področjih. Menim namreč, da bi mi dodatna znanja zelo koristila in še dodatno oplemenitila moje delo, seveda v korist otrok in njihove boljše obravnave ter izboljšanja njihovega počutja. Naša šola je tudi sicer odprta za sprejemanje različnih izzivov ter novitet.

Če boste kdaj blizu, upam, da se srečamo. Lepo povabljeni. Srečno!

Učenje in sprostitev v naravi